

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 935-956

KASİDE-İ BÜRDE’NİN MÜTERCİMİ BELİRSİZ MANZUM BİR TERCÜMESİ

Hamza Koç

Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
(hamza.koc@giresun.edu.tr), ORCID: 0000-0002-8324-3707/Assoc. Dr., Giresun University Faculty of Arts and
Sciences Department of Turkish Language and Literature

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 16.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 16.09.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Koç, Hamza (2022), “Kaside-i Bürde’nin Mütercimi Belirsiz Manzum Bir Tercümesi”, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 935-956.

Koç, Hamza (2022), “An In Verse Translation of Qaseedah al-Burdah by an Unknown Translator”, Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 935-956.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Kasîde-i Bürde'nin Mütercimi Belirsiz Manzum Bir Tercümesi

Özet

Hiz. Peygamber'e duyulan derin muhabbet; mevlid, siyer, miraciye, mucize-nâme, gazavat-nâme, hilye, kırk hadis ve na't gibi birçok edebî türün ortaya çıkışına vesile olmuş ve İslami edebiyatta onu merkeze alan manzum ya da mensur pek çok eser vücuda getirilmiştir. Ka'b b. Zühre'nin (ö. 24/645?) Bânet Su'âd ifadesiyle başlayan ve Hiz. Peygamber'in hediye ettiği hırkaya istinaden literatürde Kasîde-i Bürde olarak tanınan meşhur şiiri, na't türüne öncülük etmesi açısından kayda değer öneme sahiptir. Ka'b'dan yaklaşık altı asır sonra yaşayan Mısırlı şair Bûsîrî'nin (ö. 696/1297?) söz konusu kasideden ilham alarak nazma döktüğü el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye adlı şiiri de İslami edebiyatta aynı adla anılmış ve gerek dikkat çeken yazılış hikâyesi gerekse edebî gücü açısından Ka'b'ın manzumesini aşmayı başarmıştır. Kasîde-i Bürde, zengin muhteva ve lirik üslubu sayesinde oldukça sevilmiş ve birçok millet tarafından kendi dillerine çevrilmiştir. Bu meşhur kaside, Türk edebiyatında da büyük ilgi görmüş ve pek çok şair Hiz. Peygamber'in şefaatine nail olabilmek ümidiyle bu vadiye kalem oynatmıştır. Sözü edilen şiir; Abdurrahim Karahisarî, Ahmed-i Rıdvan, Kemal Paşa-zâde, Le'âlî, Şemseddin Sivasî ve Nahîfî gibi meşhur şairlerin yanı sıra belli bir şöhreti yakalayamamış birçok şair tarafından da Türkçeye tercüme edilmiştir. Bununla birlikte Kasîde-i Bürde'nin mütercimi belirsiz çevirileri de mevcuttur. Bu çalışmada Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sine kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmeyen manzum bir tercüme ele alınacaktır. Tespit edilebilen tek nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi B3535'te yer alan eserde kaynak şiirden farklı olarak fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbı kullanılmıştır. Mütercim, kafiye kelimelerinin önemli bir kısmını kaynak metinden almasına rağmen emsaline göre daha anlaşılır bir üslup kullanmıştır. Bu makalede öncelikle Ka'b b. Zühre ile Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'leri hakkında genel bilgi verilecek, ardından söz konusu tercümenin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulacak ve çeviri yazılı metni sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ka'b b. Zühre, Bûsîrî, Kasîde-i Bürde, Manzum Tercüme.

An In Verse Translation of Qaseedah al-Burdah by an Unknown Translator

Abstract

A deep love of the Hiz. Prophet has conducted the emergence of many literary genres such as mawlid, siyer (biography of the Prophet), mirajiyah, hilye, forty hadiths, na't, and poetic or prosaic artworks that center on the Prophet have been created in Islamic literature. Ka'b ibn Zühre's (d. 24/645?) famous poem that starts with the statement Bânet Su'âd and known in the literature as Qaseedah al-Burdah is based on the cardigan given as a present by Hiz. Prophet, and has a remarkable importance in terms of guiding the type of na't. The poem, el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye which was inspired by the aforementioned qasida in verse by the Egyptian poet Bûsîrî (d. 696/1297?), who lived almost six centuries after Ka'b was also mentioned by the same name in Islamic literature. It succeeded in surpassing Ka'b's poem in terms of its attention-grabbing writing style and its literary power. Thanks to its rich content and lyrical style, Qaseedah al-Burdah is greatly loved and has been translated into several languages. This famous qasida attracted great interest in Turkish literature, and several poets have written in this genre in the hope of being able to attain Hiz. Prophet's intercession (shafa'ah). The Qaseedah al-Burdah has been translated into Turkish by many famous poets such as Abdurrahim Karahisarî, Ahmed-i Rıdvan, Kemal Paşa-zâde, Le'âlî, Şemseddin Sivasî, and Nahîfî. Additionally, the Qaseedah al-Burdah has many other translations whose translators are unknown. This study will discuss an in-verse translation of Bûsîrî's Qaseedah al-Burdah, of which the author and date are unknown. In the artwork, whose only identified copy was included in B3535 of the Beyazıt Public Library, the prosody of fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün was used differently than in the poem. Although the translator took a significant part of the rhyme words from the reference text, he used a more easily comprehensible style compared to its processor. This article will provide general information regarding the Qaseedah al-Burdah's of Ka'b ibn Zühre and Bûsîrî, then will emphasize the form and content characteristics of the relevant translation, and the translated written text will be presented.

Keywords: Ka'b b. Zühre, Bûsîrî, Qaseedah al-Burdah, In Verse Translation.

Giriş

Hız. Muhammed; dünyayı teşrifi, isimleri, hicreti, miracı, mucizeleri, savaşları, şemâili, hadisleri, örnek ahlakı ve çeşitli vasıflarıyla şairlerin en çok müracaat ettiği ve hakkında eserler yazdığı şahsiyettir. Hız. Peygamber'i konu alan edebî eserler henüz o hayattayken görülmeye başlamıştır. Abdullah b. Revâha (ö. 8/629), Hadramî b. Âmir (ö. 17/638), Ka'b b. Mâlik (ö. 50/670), Hassan b. Sâbit (ö. 60/680?) ve Abbas b. Mirdâs (ö. ?), Hız. Peygamber'e yaşadığı dönemde methiyeler sunan önemli sahabe şairlerdendir. Ancak ona hayattayken takdim edilen en meşhur kaside, Ka'b b. Züheyr'e (ö. 24/645?) aittir. Ka'b, Cahiliye Devri'nin tanınmış şairlerinden Züheyr b. Ebû Sülmâ'nın (ö. 609?) oğludur.

Züheyr b. Ebû Sülmâ'nın ölmeden önce oğulları Ka'b ile Büceyr'e (ö. 10/631'den sonra), gördüğü bir rüya üzerine gelmesinin yakın olduğunu anladığı Hız. Peygamber'e tabi olmalarını tavsiye ettiği, iki kardeşin Medine'ye doğru yola çıktığı, Ka'b'ın Medine yakınında kaldığı, Büceyr'in Medine'ye giderek Resul-i Ekrem ile görüşüp Müslüman olduğu, bunu öğrenen Ka'b'ın, kardeşini ve Resulullah'ı hicveden bir şiir nazmetmesi üzerine Hız. Peygamber'in Ka'b'ın kanunun helal olduğunu söylediği rivayet edilir. Büceyr, kardeşine mektup göndererek bazı şairler hakkında ölüm kararı verildiğini, ancak Resul-i Ekrem'in huzura gelip pişmanlıklarını dile getirenleri affettiğini bildirir ve Hız. Peygamber'e gelip af dilemesini tavsiye eder. Medine'ye gidip sabah namazında Mescid-i Nebevî'ye giren Ka'b, Resulullah'ın huzuruna yüzü örtülü olarak çıkar ve kendisine Ka'b'ın tövbe edip İslam'ı kabul etmek amacıyla geldiğini, af talebinin kabul edilip edilmeyeceğini sorar. Resul-i Ekrem talebinin kabul edileceğini belirtince yüzündeki örtüyü açar ve kendisinin Ka'b olduğunu söyler. Ka'b, ünlü kasidesini işte bu sırada okumuş, kasideyi çok beğenen Hız. Peygamber, "bürde" adı verilen ve günümüzde Topkapı Sarayı Müzesinde muhafaza edilen hırkasını onun omuzlarına koymuş, bundan dolayı kasideye *Kasîdetü'l-Bürde* veya başlangıç ifadesine göre *Bânet Su'âd* adı verilmiştir (Demirayak 2001: 566-567).

Cahiliye Dönemi'nin geleneksel kaside tarzı ile nazmedilmiş olan *Kasîdetü'l-Bürde*'nin nesib bölümüne (1-14. beyitler) şair, Su'âd'ın ayrılığında söz ederek başlar. Su'âd; yumuşak sesli, ılık bakışlı, gözleri sürmeli, vücudunun aşağı kısımları dolgun, yukarı kısımları zayıf, orta boylu, tebessüm ettiği zaman beyaz dişleri görünen bir ceylandır. Şair, burada Su'âd'ı nasihat dinlemeyen, sözünde durmayan, cefakâr, yalancı, vefasız dost simgesi olarak kullanır. Tasvir bölümünde (15-35. beyitler), kaside geleneğine uygun olarak memduha ulaşmak üzere bindiği deveyi tasvir eder. Kasidenin medih bölümü (43-53. beyitler) özür beyanı (itizâr) ve Hız. Peygamber'le muhacirlere övgü olmak üzere iki kısımdan oluşur. Ka'b, Resul-i Ekrem'in kendisini affetmesi hususunda hiçbir dostundan yardım görmediğini, Resulullah'a kendisi hakkında olumsuz birçok şey söylendiğini, ancak bunların dedikoducular tarafından uydurulduğunu, Hız. Peygamber'den ceza değil af umduğunu söyledikten sonra onu övmeye başlar. Bir bütün olarak bakıldığında *Kasîdetü'l-Bürde*'ye korku, endişe, dışlanma, sıkıntı ve ümitsizlikten oluşan psikolojik bir atmosferin hâkim olduğu görülür. Ayrılıkla başlayıp ölüm teması ile son bulan bu kasidenin kötümser duygular içinde nazmedildiği söylenebilir (Demirayak 2001: 567).

Ka'b'ın methiyesinde dinî öğelerden ziyade Cahiliye Devri'ne ait motiflerin yer alması garip karşılanmamalıdır. Zira Ka'b, bu kasideyi kaleme aldığı anda henüz İslamiyet'i içine sindirememiştir. Ayrıca bir kaçağın ölüm korkusu ve kurtulma heyecanı da hesaba katılmalıdır. Dolayısıyla Ka'b, bu şiiri öncelikle canını kurtarmak için yazmıştır diyebiliriz. Bütün bunlara rağmen Hız. Peygamber'in takdirini kazanan bu kaside, İslami edebiyatta çığır açmış, şerhleri, tercümeleleri, tahmisleri ve taşitleri yapılmıştır. İslam âleminde bu methiye, uzun süre her ilim meclisinin açılışında okunmuş ve onusuz söze girilmemiştir. *Kasîde-i Bürde*'nin bu derece ehemmiyet kazanmasının en önemli sebebi Hız. Peygamber'in huzurunda okunmuş olması ve bizzat onun tarafından mükâfatlandırılmasıdır (Yeniterzi 1993: 6).

Kasîdetü'l-Bürde adıyla bilinen diğer şiir Mısırlı sufi ve şair Muhammed b. Said el-Bûsîrî'ye (ö. 696/1297?) aittir. Bûsîrî'nin Hz. Peygamber'i methetmek için yazdığı ve *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fi Medhi Hayri'l-Beriyye* adını verdiği manzume, kafiye (revî) harfi "mîm" olduğu için *el-Kasîdetü'l-Mîmiyye*, şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Ancak Ka'b b. Züheyr'in kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için Bûsîrî'ninki daha çok Osmanlı kültür muhitinde *Kasîdetü'l-Bür'e* (*el-Kasîdetü'l-Bür'iyye*) şeklinde anılmışsa da literatürde *Kasîdetü'l-Bürde* diye tanınmaktadır. Kaside, şöhretini taşıdığı sanat değerinden ziyade şairin hayatının bir döneminde geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayete borçludur. Bûsîrî'nin hiçbir kasidesinde felç olduğuna dair bilgi bulunmamakla birlikte kendisinden altmış altı yıl sonra vefat eden biyografi yazarı İbn Şâkir el-Kütübî (ö. 764/1363) ilk defa felç olayına yer vermiş, daha sonra gelen bütün müellifler de bu bilgiyi tekrar etmişlerdir. Söz konusu rivayete göre felç geçirdiğinde bir akşam kendisine şifa vermesi için Allah'a dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resul-i Ekrem ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî, "Yâ Resulallah! Ben sizin için birçok kaside yazdım, hangisini istersiniz?" deyince Hz. Peygamber, kasidenin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya başlar, Resulullah da onu sonuna kadar dinler. Bitince de hırkasını (*bürde*) çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. Bûsîrî uykusundan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını fark eder. Bu rüya hadisesinin halk arasında yayılmasından sonra kaside *Kasîdetü'l-Bürde* olarak üne kavuşmuştur (Kaya 2001: 568).

On bölümden oluşan *Kasîdetü'l-Bürde*, en eski nüshalarında 160 beyit iken sonrakilerde 165 beyte kadar ulaşmaktadır. Klasik Arap kaside tarzında olduğu gibi şiir, sevgiliye özlem temasının işlendiği nesib bölümüyle başlar, daha sonra nefisten şikayet, Hz. Peygamber'e övgü, onun doğumu, mucizeleri, *Kur'ân-ı Kerîm*'in fazileti, miraç mucizesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz bölümüyle sona erer. Aruzun basit bahriyle (*müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün*) yazılan, yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve lirik olan kaside, bu sebeple asırlardır İslam coğrafyasının her bölgesinde büyük bir ilgi görmüş, dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün, bayram ve cenaze merasimlerinde okunagelmıştır (Kaya 2001: 568).

Kasîde-i Bürde'nin çeşitli hastalıklara şifa olma özelliği ise onu bir şiir, bir na't olmaktan ziyade âdeta hastaların ve dertlilerin umut kapısı hâline getirmiştir. Hastalar, şifaya vesile olması ümidiyle onu okurken sanatkârlar da boş durmamış, her biri kendi alanında bu şiire bir katkıda bulunmak ve böylece şairin sevabına ortak olmak için büyük bir gayretle eserler ortaya koymuşlardır. Söz gelimi şairler nazire, tahmis, taştir, tesbi ve manzum tercümeler yapmışlar; hattatlar sülûsten talike pek çok hatla meşk etmişler; katı' sanatkârları fevkalade bir hassasiyetle incecik kâğıtları oyarak yüz altmış beyti sanatlarıyla ölümsüzleştirmişler; çiniciler sarayın en zarif köşesini onunla süslemişler; musikişinaslar onu en güzel makamlarla bestelemişler ve hafızlar da en güzel sesleriyle okumuşlardır (Şahin 1997: 54).

Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'si, zengin muhtevası, ifade gücü ve etkileyici üslubu sayesinde oldukça sevilmiş, Farsça, Malayca, Pencapça, Peştuca ve Urduca gibi doğu lisanlarının yanında Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca ve Grekçe gibi batı dillerine de tercüme edilmiştir. Bu meşhur kaside, Türk şair ve nasirleri tarafından da büyük rağbet görmüş; şerh, tercüme, tahmis, tesdis, tesbi ve taştir gibi farklı şekillerle edebiyatımıza kazandırılmıştır.

Kasîde-i Bürde; Ankaravî İbrahim b. Süleyman b. Sâdık b. Mürsil el-Hanefî el-Ankaravî (ö. 913/1508'den sonra), Le'âlî Ahmed b. Mustafa Saruhanî (ö. 971/1563), Rızâyî Seyyid Hasan b. Abdurrahman Aksarayî (ö. 1079/1669), Şeyh Abdullah b. Şeyh Ahmed (ö. 1140/1728), Şeyhülislam Mehmed Mekki Efendi (ö. 1212/1797), Necîb Efendi (ö. ?), Akhisarlı Hafız İsmail Nazîf b. Muhammed Efendi (ö. ?), Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî (ö. 1317/1900), Ankara Valisi Âbidin Paşa (ö. 1324/1906) ve Rusçuklu Mehmed Hayrî (ö. ?) gibi şarihler tarafından Türkçe şerh; Taşkoprî-zâde Kemâleddin Mehmed Efendi (ö. 1031-32/1621), Şeyhülislam Hoca-zâde Es'ad

Efendi (ö. 1034/1625), Şerîf Mehmed Efendi (ö. 1040/1631), Süleyman Nahîfî Efendi (ö. 1151/1738), Abdullah Salâhî-i Uşşâkî (ö. 1197/1782), Şeyhülislam Mehmed Mekkî Efendi (ö. 1212/1797), Mollacık-zâde Mehmed Râ'if Efendi (ö. 1240/1825), Mustafa Maksûd Resâ Efendi (ö. 1269/1852-53) ve Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî (ö. 1317/1900) tarafından tahmis; İsmail Müfid Efendi (ö. 1217/1803) tarafından tesdis ve Niyâzî-i Mısırî (ö. 1105/1694) tarafından da tesbi edilmiştir.

*Kasîde-i Bürde'*nin manzum tercümeleri de bir hayli fazladır. Abdurrahim Karahisarî (ö. 901/1495-96?), Ahmed-i Rıdvan (ö. 935-945/1528-1538?), Kemal Paşa-zâde (ö. 940/1534), Le'âlî Ahmed b. Mustafa Saruhanî (ö. 971/1563), Şemseddin Sivasî (ö. 1006/1597), Kemâlâtî Mehmed (ö. 1015/1606'dan önce), Paşa Sarayı Hocası Fazlî Efendi (ö. 1036/1627'den sonra), Esâsî Efendi (ö. 1041/1631'den önce), Cihâdî [IV. Murad devri (1623-1640) şairlerinden], Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi (ö. 1050/1641'den sonra), Divitçi-zâde Mehmed Tâlib Üsküdarî (ö. 1097/1685-86), Abdülhay Celvetî (ö. 1117/1705), Süleyman Nahîfî Efendi (ö. 1151/1738), Hulvî Abdullah Efendi (ö. 1159/1746), Na'îmî (ö. ?), Nihâdî (ö. ?), Ahmed Sûzî (ö. 1246/1830), İvranyalı Abdurrahim Efendi (ö. 1282/1865) ve Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) *Kasîde-i Bürde'*yi nazmen tercüme eden şairlerden bazılarıdır. Ayrıca söz konusu kasidenin mütercimi belirsiz tercümeleri de bulunmaktadır.¹

1. Mütercimi Belirsiz Kasîde-i Bürde Tercümesi

Tercümenin tespit edilebilen tek nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi B3535'te kayıtlıdır.² 40 varaktan oluşan yazmada, tercümenin telif/istinsah tarihi veya mütercimine/müstensihine dair herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Satır sayısı muhtelif, yazı türü talik, kâğıt türü açık sarı aharlı ve sayfaları cetvelsiz olan yazmanın tamamında siyah renkli mürekkep kullanılmıştır. Sayfalarında rutubet lekeleri mevcut olsa da bunlar yazının okunmasına engel teşkil edecek derecede değildir. Miklepsiz, sırtı bordo meşin kaplı mukavva bir cildi vardır. Şirazesi bozuk olduğu için bazı sayfaları dağılmış ve bu sayfalar kütüphane görevlileri tarafından yazmaya gelişigüzel yerleştirilmiştir. Bu husus çeviri yazılı metinde göz önünde bulundurulmuş ve tercüme, kaynak şiirdeki beyitlerin sırası gözetilerek düzenlenmiştir.

Genellikle *Kasîde-i Bürde* şerh ve tercümelerinin başında rastlanan hamdele ve salvele gibi kısımlar; tevhit, münacat ve na't gibi dinî muhtevalı şiirler; kaynak metnin müellifi Bûsîrî'nin hayatı ile eserinin şekil ve muhteva özellikleri; söz konusu kasidenin şerh veya tercüme edilme sebebinin anlatıldığı sebep-i telif gibi bölümler bu yazmada yer almamaktadır. Yani mütercim, eserine doğrudan kaynak beyitlerin tercümesiyle başlamıştır.

Çalışmamıza konu olan manzum *Kasîde-i Bürde* tercümesinin kim tarafından ve ne zaman yapıldığı belirsizdir. Söz konusu tercüme, şarihi bilinmeyen bir Arapça *Bürde* şerhinin kenarında yer almaktadır. Derkenarlarda manzum tercümenin yanı sıra anılan şerhe yardımcı bazı Arapça ve Türkçe haşiyeler de bulunmaktadır. Eserde kaynak şiirin 31, 121, 133, 138, 143, 150 ve 160. beyitlerinin tercümesi mevcut değildir. Bu durumun, mütercimin bilinçli bir tercihi mi yoksa eseri istinsah eden müstensihinin bir hatası ya da tasarrufu mu olduğunu kestirmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla tercümeyle kaynak şiirle karşılaştırarak okumak isteyenlerin kafasını karıştırmamak ve orijinal sıralamayı bozmamak için sözü edilen kaynak beyitler, Latin harflerine aktarılarak ve dipnotta Türkçe çevirileri verilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Tercüme, bu husus dikkate alındığında toplam 154 beyitten müteşekkildir.

¹ Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde'*sine yazılan şerh, tercüme, tahmis ve diğer eserlerle ilgili daha derli toplu ve ayrıntılı bilgi için bk. Sezer 1985, Şahin 1997, Kaya 2001, Yazar 2011.

² Ebubekir Sıddık Şahin (1997: 121), bu eserin bir diğer nüshasının Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Çelebi Abdullah 400/1'de kayıtlı olduğunu ifade etse de anılan koleksiyonda yer alan manzum tercüme Le'âlî Ahmed b. Mustafa Saruhanî'ye (ö. 971/1563) aittir (nüsha hakkında detaylı bilgi için bk. Ayçiçeği 2017: 20-21).

Kaynak şiirde kullanılan *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün* kalıbı klasik Türk şairlerinin pek aşına olmadığı bir ölçü olması dolayısıyla *Kasîde-i Bürde*'yi Türkçeye çeviren çoğu mütercim tarafından da tercih edilmemiştir. Elimizdeki tercümede de kaynak metinden farklı olarak remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbı kullanılmıştır. Vezni başarıyla tatbik eden mütercimin en fazla başvurduğu aruz uygulaması imâle-i maksûre olmuştur. Eserde birkaç istisna dışında vezin hatası yok denecek kadar azdır. Mesela 36, 98, 108 ve 118. beyitler, hece eksikliğinden dolayı kusurludur. Söz konusu beyitler tarafımızca tamir edilmiş ve aruz kusurları giderilmiştir. Örneğin aşağıdaki beyitlerde köşeli parantez içerisinde gösterilen [dur] ve [şol] heceleri hem beyitleri daha anlamlı hâle getirmekte hem de aruz hatasını telafi etmektedir:

*Şol Habîbu'llâh[dur] ol kim dem-i nevmîdde
Andan umarlar şefâ'at halk-ı 'âlem bîş ü kem (b. 36)*

*Şöyle korkutdı kulûb-ı düşmeni ahbâr-ı ba's
Gafleti hâlinde dahı ürker idi [şol] ganem (b. 118)*

Şair, tercümesinde uzun okunması gereken hecelerin kısa okunması, diğer bir ifadeyle kapalı hecelerin açık hece hâline getirilmesi anlamına gelen ve aruzda kusur olarak kabul edilen zihafa sadece dört beyitte (78, 87, 125 ve 144) başvurmuştur. Zihaf yapılan heceler, çeviri yazılı metinde italik biçimde yazılarak gösterilmiştir:

*Sandılar kim 'ankebût-ile hamâme olmaya
Perde-dâr-ı fahr-i 'âlem hâmî-i hayru'l-ümem (b. 78)*

*Gabn-i fâhişdür bekâyı fânîye virmek sahîh
Şühbesiz bâtil durur bunun gibi bey' u selem (b. 144)*

Eserinde kaynak şiirin aslî kafiye harfine (*mîm*) bağlı kalan mütercim, kafiyeyi oluşturan kelimelerin bazılarını Arapça metinden olduğu gibi alarak kendisine kolaylık sağlamış, bazı kelimelerin de müştaklarını kullanmayı tercih etmiştir. Söz gelimi *selem* (1, 95, 131, 144)³, *dem* (1), *elem* (8), *nedem* (23), *hakem* (25, 94), *ne'am* (35, 141), *kerem* (38), *diyem* (39), *hükem* (40), *nesem* (41), *rimem* (46), *zulem* (53), *haşem* (56), *muhtetem* (59), *nikam* (60), *sedem* (62), *daram* (64), *kadem* (72), *kasem* (75), *müttehem* (84), *şiyem* (90), *kidem* (91), *hareme* (96), *küyem* (97), *humem* (101), *sekam* (104), *mugtenem* (106), *hadem* (109), *alem* (110, 112), *müktetem* (113), *müzdeham* (114), *ni'am* (115), *ümem* (117), *ganem* (118), *vedam* (119), *raham* (120), *mültetam* (123), *mustadem* (127), *bühem* (134), *ecem* (137), *nedem* (141), *muhterem* (148), *mültezem* (149), *kalem* (154), *lemem* (155), *kisem* (156) ve *nagam* (161), metnin aslından aynen alınmış; *yenfetim/fetam* (18), *munfasım/fesam* (37), *yekum/küyem* (67), *münhezim/hezem* (69), *münhedim/hedem* (116) ve *munsarım/saram* (145) gibi sözcükler ise kafiye oluşturan kelimelerle aynı kökten türetilmiştir.

Mütercim, kafiye kelimeleri dışında da kaynak metinden yararlanmış; bazı kelimeleri - bilhassa özel isimleri- olduğu gibi eserine almış, bazılarını da kökü müsterek başka kelimelere ya da Farsça eş anlamlılarına tahvil etmiştir. Örneğin kaynak şiirin 68. beytindeki *şühüb* kelimesini tercüme etmeden dilimize aktarırken, 39. beytindeki *mültemis* sözcüğüyle aynı kökten gelen *iltimâs* kelimesini kullanmış, 11. beytindeki *nush* sözcüğünün ise Farsça karşılığı olan *pend*'i tercih etmiştir:

*Her sanem başına gökden bir şühüb düşdi yire
Âşikâre gözleriyle gördiler mîr ü hadem (b. 68)*

*Ol Resûlu'llâhdan eyler kamusı iltimâs
Garka-i 'ummân veyâhûd reşfe-i seyl-i diyem (b. 39)*

³ Parantez içindeki rakamlar beyit numaralarını göstermektedir.

*Pend-i mahz itdün bana illâ işitmez gûş-ı hûş
Eylemişdür hây u hâyı 'aşk-ı 'uşşâkı asam (b. 11)*

Edebî eserler sahip oldukları muhteva itibarıyla yazılmış oldukları dönemlerin birçok özelliğini bünyelerinde barındırırlar. Bu yönleriyle unutulmaya yüz tutma ihtimali olan maddi ve manevi birçok unsuru kayıt altına aldıkları için erbabı adına vesika özelliğini haizdirler. Bu anlamda edebî eserler, yazıldıkları dönemlerde kullanılan dilin sahip olduğu kelime hazinesi, cümle yapısı, ifade ve üslup özelliklerine yönelik birtakım önemli dil malzemelerini ihtiva ederler. Bir zamanlar dilde canlılığını koruyan ancak çeşitli sebeplerle sonraki dönemlerde kullanımdan düşen ve arkaik olarak adlandırılan kelimeler de bu malzemeler arasında yer alır (Kaplan 2021: 54). Elimizdeki *Kasîde-i Bürde* tercümesinde de bu türden kelimelere rastlamak mümkündür. *Kanı* (16), *salma* (20), *katı* (20), *artuk* (22), *tan* (38), *kamu* (39), *söyünmek* (62, 100), *soğulmak* (63), *balkırmak* (65), *yığın* (93), *issi* (100), *yorga* (105), *yiğrük* (111), *ayruk* (126), *suvarmak* (129), *uçunmak* (134), *genşemek* (135), *encek* (137), *yoyulmak* (140) ve *deprendürmek* (161) bu anlamda karşımıza çıkan bazı sözcüklerdir.

Şair, eserinde süs ve gösterişten uzak, okuyucunun rahatlıkla anlayabileceği sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Aşağıda verilen örnek beyitlerde de görüleceği üzere mütercim, tercümesini serbest bir söyleyişle kaleme almasına rağmen kaynak beyitlerin anlamını hissettirmeyi başarmış, diğer bir deyişle aslına uygun bir çeviri inşa etmeye çalışmıştır.

*Hayr-ıla emr eyledüm illâ ki me'mûr olmadum
Bana te'sîr itmeyen söz sana n'eyler bilmezem (b. 27)*

*Düşde olan vahyine inkâr olur mı hiç anun
Kalbi bî-dâr ola çeşmi uyudukça dem-be-dem (b. 82)*

*Vir salavât ebrine destûr kim yağmurların
Ol Habîbün üstine yağdura dâ'im dem-be-dem (b. 159)*

Mütercim, özgün metnin anlam dünyasından uzaklaşmamakla birlikte nadir de olsa birebir tercüme kalıplarının dışına çıkmayı denemiş ve bazı beyitlerde şairane bir söyleyiş yakalama gayretinde olmuştur. Örneğin kaynak şiirin "Senin sahip olduğun mertebelerin derecesi yüce ve sana verilen nimetleri hakkıyla anlamak zordur." (Kaya 2014: 131) mealindeki 115. beytini farklı bir bakış açısıyla ele almış ve aşağıda olduğu gibi dilimize çevirmiştir:

*Uçuramaz kasr-ı kadriün murgını seng-i hayâl
'İzzüne vehm-i 'azîz irişmez ey ulü'n-ni'am (b. 115)*

Sonuç olarak elimizdeki eser, kaynak şiirdeki anlamın dilimize doğru ve anlaşılır bir biçimde aktarılması, özgün metindeki kelimelere aslına uygun karşılıklar bulunması ve okuyucunun zihnini yormayan sade bir üsluba sahip olması gibi ölçütler açısından değerlendirildiğinde ortalamanın üzerinde bir çeviridir diyebiliriz.

2. Çeviri Yazılı Metin

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Yine cüş itmiş gibi dilde hevâ-yı zî-Selem
Mevc urur 'aynuñ bînarından senüñ deryâ-yı dem
- 2 Ya şabâ-yı Kâzime ğayret-pezîr eyler seni
Hırmen-i cânuña ya âteş şalar berķ-ı İzam
- 3 'Āfiyet umdukça göñlüñ n'oldı kim mecnün olur
Ağlama didükçe çeşmüñ bed-ter olur dem-be-dem
- 4 Sırr-ı 'aşkı şaklamak olurdu gizlene eger
Şu içinde âteş ü âteş içinde daħı nem
- 5 Yurt yiri bî-'aşk dökdürmez kişiye kanlı yaş
Çeşm-i giryân u seher-nâk idemez bân u 'Alem
- 6 Eşk-i hünîn-ile derdüñ var-iken inkârı ķo
Çün şühüd-ı 'adl-ile müşbet durur da'vâ-yı ğam
- 7 Sürh u zerd-ile iki hücet aķarken yüzüñe
Müdde'â-yı 'aşķa şahid istemez şahum hākem
- 8 Sâ'ili gerçek hayâl-i dostdur bî-h'âb iden
Zevķ-ı rûh-efzâ-yı 'aşķa mümtezic olur elem
- 9 Ey beni 'Özrî hevâsında melâmet eyleyen
Sen seni gör ķo beni var-ise inşâf u kerem
- 10 Hâlümi bildüñ tıyarsa müdde'î şimden gerü
Ĝam degül derdüm kavî maħlaş gerekmez baña hem
- 11 Pend-i maħz itdüñ baña illâ işitmez ğuş-ı hüş
Eylemişdür hây u hüvyı 'aşķ-ı 'uşşâķı aşam
- 12 Şeybetüm pendine ta'rîz eyledüm ben dūr-iken
Saķalı ağına töhmet-kâr yüzi ķarayam

- 13 Nefs-i emmāre unutdı 'ahdi vü itmez kabûl
Pîrlik inzârını cehlinden idüp müttehem
- 14 Başuma bir zayf-ı pür-nür u vaqûr itdi nüzûl
İtmedi fi'l-i cemîl-ile ziyâfet veh n'idem
- 15 Bâri hürmet kılmayacağum bileydüm aña ben
Ketm iderdüm anı bir hıyel-ile duymadın hem
- 16 Nitekim ser-keşliğini redd ider rahşuñ licām
Çanı nefsi ser-keşi zabt itse bir sâbit-çadem
- 17 Çün ta'am-ile harîşuñ şehveti olur mezîd
Ârzûsın virme nefsüñ kim odur şerru'n-ni'am
- 18 Beñzer ol tıfl-ı razî'a kim uşanmaz memeden
Ögrenür lâkin kesüp ta'lîm eylerseñ feşam
- 19 Muktezâsından anı men' eyle dâ'im kıl hazer
İrmesün dirseñ ziyânı kılma vâli lâ-cerem
- 20 Bî-hiţâm u şalmadur sen anı yahşî güñ şakın
Çatı tatlu bulduğı mer'âdadur aña neşam
- 21 Çoğ olur kim şey'-i kâtil zâhiren olur lezîz
Tâ ki ma'lûm olmaya çerbinden anuñ zehr-i sem
- 22 Sîr olma gāv-veş hem hâdden artuğ aç ki ol
Re's-i emrâz-iken olur tuhmeliğden dağı kem
- 23 Pür-harâm olan gözüñden idüp istifrâğ-ı eşk
Pîşeñ olsun her dem istiğfâr u tevbeyle nedem
- 24 Nefs-ile şeytâna 'işyân idüben eyle hılâf
Nuşh-ı mağz eylerler-ise dağı tutma anı hem
- 25 Ger saña haşm u hakem olursa da olma muţf
Kim niceydügin bilürsin hîle-i haşm u hakem

- 26 Diyüp işitmedüğim sözden dilerven intifâ'
Zî-'aқamdan nesl uman nâ-dâna beñzer kişiyem
- 27 Hıayr-ıla emr eyledüm illâ ki me'mûr olmadum
Baña te'sşir itmeyen söz saña n'eyler bilmezem
- 28 Zâd idinmedüm nevâfilden iş âhır olmadan
İtmedüm şavm u şalât illâ ferâ'iz ey şanem
- 29 Sünnetin қodum anuñ k'ihyâ iderdi dünleri
Tâ şikâyet eyleyince şişden ol nâzük қadem
- 30 Uçmasun nâ-geh diyü aç olsa ol cism-i laţif
Taş baғlardı miyânına Hıabîb-i Muhterem
- 31 *Ve râvedethü'l-cibâlü's-şümmü min zehebin*
'An nefsiht fe-erâhâ eyyemâ şememi'⁴
- 32 Zühdini anuñ zarûret dağı muhkem eyleyüp
'İşmetine hiç irişmezdi zarûretten dijem
- 33 Pes zarûret nice da'vet ide dünyâya anı
Ger ol olmasaydı olmazdı bu 'âlem zîr ü bem
- 34 Ol Muhammeddür ki şâh-ı cin ü ins ü cüz ü kül
Mefhar-ı 'âlem Resûlü'llâh 'Urebâ vü 'Acem
- 35 Diñ kimüñ vardur anuñ gibi güzel peygamberi
Emr ü nehy muhkem ü bî-şek ola lâ vü ne'am
- 36 Şol Hıabîbu'llâh[dur] ol kim dem-i nevmîdde
Andan umarlar şefâ'at halk-ı 'âlem bîş ü kem

⁴ Altından yüksek dağlar, onu kendilerine cezbetmek istedi. O, buna aldırış etmeyerek yüksekliğin nerede ve nasıl olduğunu onlara gösterdi (Kaya 2014: 47). / Kaynak şiirin bu beyti ile 121, 133, 138, 143, 150 ve 160. beyitleri Türkçeye tercüme edilmemiştir. Bu durumun mütercimmin bilinçli bir tercihi mi yoksa eseri istinsah eden müstensihin bir hatası ya da tasarrufu mu olduğunu kestirmek mümkün değildir. Tercüme için kaynak metinle karşılaştırarak okumak isteyenlerin kafasını karıştırmamak ve orijinal sıralamayı bozmamak için sözü edilen kaynak beyitler, Latin harflerine aktararak ve Türkçe çevirileri verilerek çalışmaya yerleştirilmiştir.

- 37 Halkı Hállâkına_oğur devlet kim uydısa aña
Bir kemende yapışupdur kim kabül itmez feşam
- 38 Enbiyâdan fâ'ik olsa halk u hilkatde ne tañ
Kim şî'âr-ıla dışâridur anuñ 'ilm ü kerem
- 39 Ol Resûlu'llâhdan eyler şamusı iltimâs
Ġarqa-i 'ummân veyâhûd reşfe-i seyl-i diyem
- 40 Muntazırlar luğfına yirlü yirinde her biri
Noğta-i 'ilm-i muhîf umar kimi şekl-i hikem
- 41 Her kemâlât-ıla zât-ı ekmele mevşûf hem
Zâhir ü bâtında maħbûb-ı Hudâ hayru'n-nesem
- 42 Nice tahrîr eyleyem Yûsufdan emlahdur Hâbîb
Cevher-i hûsninde yoğ kısmet anuñ ceffe'l-şalem
- 43 Tek hemân 'İsâya şavmi didügin dime aña
Midhatinde her ne hükme eylerseñ eyle ey şakem
- 44 Her ne dilerseñ şerefden nisbet eyle zâtına
Her ne deñlü 'izzet-i 'uzmâ bilürseñ dağı hem
- 45 Hâğ budur fazl-ı Resûlu'llâha bir şad yoğ durur
Kim lisân-ı şâl-ile vaşşâf andan ura dem
- 46 Mu'cizâti şadrine göre olaydı ger anuñ
Eylediydi zikr-i nâm-ı pâki ihyâ-yı rimem
- 47 Şefkatinden itmedi anuñla bizi imtişân
Ki_irişür andan 'uğüle dehşet ü şalbe vehem
- 48 Mâverâ-yı şüret-i pâkini fehm itmez 'uğül
Añlamaz mâhiyyetin illâ Hudâ-yı keyf ü kem
- 49 Dürdan küçük görünür neyyir-i a'şam gibi
Gözlere nezdikden virür kelâle lâ-cerem

- 50 Dünyede mâhiyyetin idrāk ider mi ki ol
Düşde görmekle ḥabībinden tesellī şubḥ-dem
- 51 Bu kadar bilür beşer ki_el-ḥaḫ beşerdür ol beşer
Eşref-i mecmū‘-ı ‘ālem seyyid-i ‘ālī-‘alem
- 52 Her peyember kim getürdi kâ’ināta beyyināt
Ol güneşden mün‘akisdür cümleden oldur etem
- 53 Mihr-i ‘ālem-tāb-ı fazl oldur kevākib enbiyā
Tā ki envār-ı ziyā-baḫş eyleye def‘-i zulem
- 54 Gül gibi ol ḥande-rū her ḥüsni idüp iştimāl
Ḥil‘at-i levlākine ḥulḫ-ı ‘azīm olmuş ‘alem
- 55 Bedr-i tābende şerefde tazelikde gül gibi
Himmet-i vālāda dehr ü keff-i dür-efşanı yem
- 56 Ferd iken eyle mehīb idi görüñse karşıdan
Bir şeh-i şāhib-ḫırān idi berāyāt u ḥaşem
- 57 Güyyiā lü‘lü’-i meknūna şadefdür bu yaḫūd
Ma‘den-i nuḫḫ-ı tebessüm kân-ı gevherdür ya fem
- 58 Ol mu‘aḫḫar ravza kim nūr-ı mücessem andadur
Baḫtlu ol kimse k’anı eyledi telşim ü şem
- 59 ‘Unşur-ı pākinden itdi mevlidi anuñ zuhūr
Ṭib ü ṫāhirdür anuñ-çün mübtedā vü muḫtetem
- 60 Ḳavm-i Fürs ol gün teferrüs itdiler kim anlara
Āşkārā oldı nāzil şiddet-i bü’s ü niḫam
- 61 Ṭāḫ-ı Kistrā çatlayup ol gice oldı iki şaḫ
Leşker-i Kistrā gibi kim ḫābil olmadı rekem
- 62 Hem söyünmişdi te’essüfden o şeb āteş-gede
Nehre seylānını unutturmuş-ıdı hem sedem

- 63 Şuşayu gelen ğazabla döndi gitdi Sāveden
Şöyle şoğuldu şuyı kim almadı neşv-ile nem
- 64 Ābda olan ruṭūbet nāra varup ğuşşadan
Şuya gelmişdi meger kim nārda olan aram
- 65 Zümre-i cin çağrışur hem birbirin balkırdı nūr
Lafz u ma'niden zuhūr eylerdi āyāt-ı 'ızam
- 66 Görmeyüp işitmediler kūr u ker olup bular
Ber-ı inzār u beşāret nūrını ser-tā-adem
- 67 avme i'lām itdüğinden şoñ didi⁵ kāhinleri
Kim bu kec āyīnūñüz bulmaz kıvām-ıla kıyem
- 68 Her şanem başına gökden bir şühüb düşdi yire
Āşikāre gözleriyle gördiler mīr ü ğadem
- 69 Şāh-rāh-ı vahy o şeb mekşūf olup tā şubḫa dek
İrişürdi ceys-i şeyṭāna hezem ba'de'l-hezem
- 70 Şan bular ebṭāl-i avm-i fil idi kaçmada ya
Bir avuç ḫāk-ile şol 'asker ki olmuşdı 'adem
- 71 Şol dehān-ı nūnda Zū'n-nūnveş olmuş-ıdı
Ol ḫaşā keff-i Resūlu'llāhda tesbīḫ-dem
- 72 ıldılar öñinde anuñ secde sem'an ṭā'aten
Kökli ağalar yürüyerek gelüben bī-adem
- 73 Şafḫa-i rāha çeküp mıştar gelürken her fūrū'
Bir 'aceb ḫaṭṭ-ı ğarīb eylerdi inşā vü raam
- 74 Vat-i hicretde olurdı başı üzre sāyebān
Tāb-ı ḫūrdan saklamaa bir şehāb-ı muḫterem

⁵ Eski harfli metinde "eyitdi" olan bu kelime vezin gereği "didi" şeklinde düzeltilmiştir.

- 75 Ol yemīninde eberru'ş-şādīkīn olduğına
İderin va'llāh iki şağ olan aya kıasem
- 76 Müşrikīn-i şeb-pere-çeşmān gerçi görmedi
Ġār-ı Şevri nūra ġarķ itmişdi hūrşīd-i kerem
- 77 Şıdķ u Şıddīķ-ıla ġār olmuş müşerref dir bular
Yoķ durur ġār-ı diyār içinde deyyār-ı ādem
- 78 Şandılar kim 'ankebūt-ile hāmāme olmaya
Perde-dār-ı faħr-i 'ālem hāmī-i hayru'l-ümem
- 79 Ķal'a-i 'ālī-ķulel kıat kıat zırıhdan bī-gümān
Bulur istiġnā kimüñ ki_ola penāhı Zü'l-kerem
- 80 Sāyesinde ol kerīmüñ az u çok güç görmedüm
Dehr-i pür-ķahruñ elinden tā ki aña şığınam
- 81 Eylemez iki cihān baylıġın andan iltimās
Devletinden feyz-i hāş-ıla olanlar muġtenem
- 82 Düşde olan vaħyine inkār olur mı hiç anuñ
Ķalbi bī-dār ola çeşmi uyudukça dem-be-dem
- 83 Hı̇ āb-ı şıdķ āyāt-ı şıddīķa nice inkār olur
Sıyyemā ba'de'n-nübüvvet ola ol aħvāl hem
- 84 Vaħy u ilhām-ı İlāhī kesb-ile olmaz hem
Enbiyā iħbār bi'l-ġayb ile hergiz müttehem
- 85 Niçenüñ gitdi cününü bir şıđamaķla yemin
Rāħat-ı rahmet-sirişt ü 'āfiyet-baħş-ı seķam
- 86 Ķara yıllarda du'ası bir yıl iħyā itdi kim
Ġurretü'l-a'sār dirler ad-ıla 'Urb u 'Acem
- 87 Bir seħā ebr-ile kim gören şanurdı mes'li
Mevc-i bī-pāyāndur ya seyl-i tūfān-ı 'Arim

- 88 Gice tağ başında yolcu âteşi nisbetlüdür
Bu ben ihşâ itdüğüm âyât u evşâf-ı şiyem
- 89 Gerçi olur hüsni ziyâde bulup lü'lü_intizâm
Çadrine nokşân gelmez olmasa manzûm hem
- 90 Pes ne yeltenmek gerekdür medhi ârzüsına kim
Ola ol muhtaşş-ı hüsni-hulûk u maşşûş-ı şiyem
- 91 Râstı muhdeş mine'r-Rahmân olan âyât-ı Hâk
Çünkü vaşfidur Kadîmüñ aña lâzımdur kıdem
- 92 Virdi ezmândan haber yoğ-iken aña iktirân
Ne me'âd u 'Âd kıldı ne Şemûd u İrem
- 93 Her peyember mu'cizâtından yigindür bu nişân
Zîre anlar müntehî bu dâ'im ü hem muhtetem
- 94 Kõmaz erbâb-ı hılâfa reyb ü reyn ol muhkemât
Def' ider her şübheyi lâzım degül hüküm ü hakem
- 95 Kılmadı a'da'l-e'adî ceng anuñla_illâ ki hep
Döndiler mağlûb olup bırağdılar sâz u selem
- 96 Kıldı redd elfâz-ı mu'ciz nazmı da'vâcıların
Nitekim olmuşdı dest-i cânı merdûd-ı harem
- 97 Mevc-i deryâ gibi ma'nâsına yoğ hadd ü kenâr
Cevher-i zî-kıymeti fâ'ik bahâda bî-kıyem
- 98 Lâ-yu'ad[dur] belki lâ-yuhsâdur u'cûbesi [kim]
Olmaz ikşâr-ı melâl ilcâm hergiz bîş ü kem
- 99 Gözleri rüşen tilâvet idenüñ didüm aña
Sen muzaffersin bu hablu'llâh ile ey muhterem
- 100 Ger cehennem dehşetinden kõrkup okursañ anı
Ey sa'âdet issi tûbâ-lek söyündürdüñ ne ğam

- 101 Hāvz-ı Kevşer gibi ağardur siyeh-kāruñ yüzün
Yüz qarası eylemişken anı mānend-i hūmem
- 102 Hem-çü mīzān u şırāṭ anuñ gibi ‘ādil ‘ayār
Kāmilü’l-mi‘yār-ı ‘ālem bulmadı beyne’l-kısem
- 103 Şol ḥasūd u mūnkiri ta’yīb ider misin ki sen
Hāzıku’l-fehm-iken eyler ol tecāhül lā-cerem
- 104 Göz remedden gāh olur inkār-ı zāv’-ı şems ider
Lezzet-i āba ider mūnkir dimāğı geh seḳam
- 105 Ey ki dergāhı penāh-ı müznibīnūñ efḳali
K’eyleye yorğa hecīnlerle cihān aña yemem
- 106 Hem ulü’l-elbāba şol ‘ālī-niṣānuñ eşrefi
Zübdesi hem şol na‘ımūñ ‘ālem andan muğtenem
- 107 Tīre şebde şarḳ u ğarba seyr iden tābende-vār
Bir gice seyrinde seyrān eyleyüp iki Harem
- 108 Menzilini *kābe kavseynüñ* bulup aḥşamladuñ
Kimse sen irişdigüñ [menzil]e iremez de hem
- 109 Seni taḳdīm itdi ol dem enbiyā vü mürselīn
Şöyle kim maḥdūmını taḳdīm eyler her ḥadem
- 110 ‘Ālem-i ḳudse bir ulu mevkib-ile_aḳın şalup
Yidi eflāki yarup geçdüñ sen ey şāhib-‘alem
- 111 ‘Arşa-i ḳurbetde ögdül ḳomaduñ yügrüklere
Meclis-i rif‘atde cūr‘an neşvesidür cām-ı Cem
- 112 Her maḳāmı aşağa şalduñ izāfetle çü sen
Refle olduḳda münādī mişle’l-müfredi’l-‘alem
- 113 Ḳaldı mı bir gizlü vuşlat k’aña bulmaduñ vuşül
Ya vuḳūfuñ olmadıḳ esrār-ı ğaybı mūktetem

- 114 Pes senüñdür şol tefâhur kim yoğ anda iştirāk
Dağı şol halvet-serā kim hergiz olmaz müzdeham
- 115 Uçuramaz kaşr-ı kadriñ murğını seng-i hayāl
İzzüñe vehm-i 'aziz irişmez ey ulü'n-ni'am
- 116 Müjde ey erbāb-ı İslām ve beşāretler size
Kim Hüdā rükn-i hüdā virmiş ki yoğ aña hedem
- 117 Çün bizi ol Ekremü'r-Rusl ile da'vet kıldı Hāq
Zī-sa'ādet kim biz olduk ekrem ü hayru'l-ümem
- 118 Şöyle korıktı kulüb-ı düşmeni aḥbār-ı ba's
Ġafleti hālinde dağı ürker idi [şol] ḡanem
- 119 Pāre pāre_eylerdi her dem ceng içinde düşmeni
Bi'l-meşel şan anları sen rīze-i ḡurd-ı veḡam
- 120 Ġıbtā eylerlerdi cān atup kaçarken leşkere
K'anları çeke çeke yimişdi 'uḡāb u raḡam
- 121 *Temḡi'l-leyālī velā yedrüne 'iddetehā*
*Mā lem tekün min leyālī'l-eşhürī'l-ḡurumi*⁶
- 122 Şanki_olup dīn anlara mihmān hem-çün nerre-şir
Her biri diş bilemiş düşmen etine biş ü kem
- 123 Sābiḡāt üstinde mevvāc olsa ol baḡr-i ḡamīs
Eşca'-ı şüc'ān-ı 'ālem olur-idi mülteḡam
- 124 Mu'temed bi'llāh u maḡbülü'd-du'ā her birinüñ
Heybeti erbāb-ı küfrüñ rüzını eyler zulem
- 125 Bunlaruñla şöyle kim mevşületü'l-erḡām olup
Millet-i İslām ḡurbet-i dīn oldu muḡterem

---

⁶ Haram aylarının geceleri dışında düşmanlar, gelip geçen gecelerin sayısını bilmezlerdi (Kaya 2014: 138).

- 126 Çün hayırlu ata vü dāmādınıñ oldı kefil
Öksüz olmaz dul qalmaz ayruq ol garrā yetem
- 127 Tağlardur anlar tağlara şor uğraşların
Her ne gördiyse disünler saña her bir muştadem
- 128 Şor Hıneyn ü Bedre hem küh-ı Uğuddan al haber
Mevsim-i merg ü devāhīde dilerseñ keyf ü kem
- 129 Aq kılıçlar kızıl kan-ıla kara düşmenüñ
Şöyle şuvarıldı tā kim bağladı reng-i baqam
- 130 Hāme-i nīzeyle yazarlardı a‘dā levhına
Harf-i cīm-i bī-nuqaṭ kitāb-ı dīvān-ı şadem
- 131 Cengde şāki’s-silāha virdi sīmā imtiyāz
Nitekim sīmā-y-ıla mümtāz olur gülden selem
- 132 Anlaruñ nuşret nesīmi nesmesin tıyarsa ger
Sen şanurduñ her bahādır bir çiçek rahtı ekem
- 133 *Ke-ennehüm fı zuhūri’l-ḥayli nebtü ruben*
*Min şiddeti’l-ḥazmi lā min şiddeti’l-ḥuzumi*⁷
- 134 Qorqusından şöyle uçunmuşdı göñli düşmenüñ
Pes behimden yanlarında fark olınmazdı bühem
- 135 Cünd-i manşūr-ı Resūlu’llāh tā ki gelse düş
Geñşer-idi mişede şır-i jiyān bebr-i dijem
- 136 Evliyāsında bulunmaz kimse manşūr olmaya
Yoqdur a‘dāsında daḥı kimse ğayr-ı münhezim
- 137 Nitekim enceklerini mişede şaqlar esed
Ümmetine millet-i hışn-ı ḥaşīnidür ecem

⁷ Atların sırtında, kolanların sıkı bağlanmasından değil, azim ve sebatlarının kuvvetli oluşundan dolayı sanki mücahitler, yükseklerde biten kökleri sağlam ağaçlar gibidir (Kaya 2014: 150).

- 138 *Kem ceddelet kelimātu'llāhi min cedilin*
*Fihî ve kem haşşame'l-bürhânü min haşşimî*⁸
- 139 De'b ü 'ilmi yiter ol dürr-i yetimüñ mu'cize
Cehl-ile mevşüfken hem 'aşrı ümmî kendü hem
- 140 Hıdmet itdüm aña bu medh-ile şāyed yoyula
Cürm-i 'ömr-i mā-mezā mebzül eş'ār u hadem
- 141 Kim baña taqlid olup ol iki maşşiyü'l-me'āb
Şöyle beñzer bunlaruñla olmuşam hedyü'n-ne'am
- 142 İki hāletde bile uyup dalāl-i cehle ben
Nesne hāşıl itmedüm illā zünüb-ıla nedem
- 143 *Feyā hasārete nefsin fî ticāretihā*
*Lem teşteri'd-dīne bi'd-dünyā velem tesümi*⁹
- 144 Ğabn-i fāhişdür beķāyı fānīye virmek şaḫīḫ
Şübhesiz bāḫıl durur bunuñ gibi bey' u selem
- 145 Mücrim-isem n'ola peymānum Resūlu'llāh ile
Şöyle muḫkemdür ki yoḫdur şübhe-i şübhe şaram
- 146 Var Muḫammedden ümizüm nām-dāş olmaḫla
Bilürem ḫalk içre oldur pes vefā-dār-ı ümem
- 147 Fazl u cüd idüp baña olmazsa eñ şoñ dest-gir
Bil şu_ilüñ başdan ayaḫı sürçen üftāde benem
- 148 Hāşe li'llāh eylemez rāciyi maḫrüm ol Kerim
Hem şıḫınarlarda ḫalmaz kimse ḫayr-ı muḫterem
- 149 Cell-i himmet şarf idelden midḫati efkārına
Mültezem buldum ḫalāşuma ben anı mültezem

⁸ Allah'ın kelamı (olan *Kur'ân-ı Kerim*), İslam dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti (Kaya 2014: 155).

⁹ Ey ticaretinde zarar eden nefis! Dünyaya karşılık dini satın almadın ve iyi bir pazarlık yapmadın (Kaya 2014: 160).

- 150 *Velen yefüte'l-ğınā minhü yeden teribet*
*İnne'l-hayā yünbitü'l-ezhāra fi'l-ekemi*¹⁰
- 151 Zehrete'd-dünyā murād itmem bize_andan çün-Züheyır
Ki_ögdüğüçün virmiş imiş aña anı ol Herem
- 152 Ey kerīmü'l-halk senden özge yokdur bir penāh
Hādise-i_uzmāya düş olduğda bir bād-ı herem
- 153 Yā Resūla'llāh virmez cāhuña bu bende dīk
Ger ide nā-geh celāliyle tecellī Zü'l-kerem
- 154 Rāstī dünyā ve mā fihā senüñ cūduñladur
Hem 'ulūmuñ reşhasıdur 'ilm-i levh-ıla kalem
- 155 Kesmezin Hāğdan ümizüm zelle-i 'uzmā ile
Çün kebā'ir mağfıret yanında olur çün lemem
- 156 Umarın ben raḥmet-i Raḥmānı yarın kim gele
Belki 'ışyān-ı 'uşāt-ıla berāber fi'l-kısem
- 157 Kılma yā Rabbi ḥuzūruñda recā'ī mün'akis
Eyle ehven līk luṭfuñla ḥisābum şubḥ-dem
- 158 Kuluña luṭf eyle iki evde bile ḥavfdan
Münkesir ḳalbem velī hayrānlığumdan cezemem
- 159 Vir şalavāt ebrine destūr kim yağmurların
Ol Ḥabībüñ üstine yağdura dā'im dem-be-dem
- 160 *Ve'l-āli ve's-şahbi şümme't-tābi'ine lehüm*
*Ehlü't-tükā ve'n-nüķā ve'l-ḥilmi ve'l-keremi*¹¹
- 161 Nitekim deprendüre bānuñ budakların şabā
Nitekim vire tarab 'ıse muğannī bi'n-nağam

¹⁰ Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi, onun bol şefaati de ümitsiz kalan bir eli bırakmaz (Kaya 2014: 167).

¹¹ Hz. Peygamber'in ailesine, ashabına ve ondan sonra ona tabi olanlara salavat daim olsun. Onlar takva sahibi, saf, yumuşak huylu ve cömerttirler.

Sonuç

Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde'si*, muhtelif milletlerin kültür ve edebiyatlarında farklı şekillerde etkili olmuş nadir şiirlerden birisidir. Söz konusu kaside, Türk kültür ve edebiyatında da geniş yankı bulmuş ve birçok şair tarafından şerh, tercüme, tahmis, taştir, tesdis ve tesbi gibi farklı nazım şekilleriyle edebiyatımıza kazandırılmıştır. Abdurrahim Karahisarî, Ahmed-i Rıdvan, Kemal Paşa-zâde, Le'âlî, Şemseddin Sivasî, Esâsî, Nahîfî, Abdülhay Celvetî, Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi, Hulvî ve Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa gibi çok sayıda şair tarafından dilimize tercüme edilen *Kasîde-i Bürde'nin* mütercimi belirsiz çevirileri de mevcuttur.

Çalışmamıza konu olan *Kasîde-i Bürde* tercümesi manzum olup kim tarafından ve ne zaman kaleme alındığı belirsizdir. Kaynak metnin aksine *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılan eserde 31, 121, 133, 138, 143, 150 ve 160. beyitlerin tercümesi yapılmamıştır. Bu durumun, mütercimin bilinçli bir tercihi mi yoksa eseri istinsah eden müstensihnin bir hatası ya da tasarrufu mu olduğunu kestirmek mümkün değildir. Tercüme, bu husus dikkate alındığında toplam 154 beyitten müteşekkildir. Tek nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi B3535'te kayıtlı olan eserde mütercim, kaynak şiirle aynı kafiye (*mîm*) kullanmış ve Arapça kelimelere Türkçe karşılık bulmakta zorlandığı için olsa gerek kafiye oluşturan bazı kelimeleri olduğu gibi tercümesine almış ya da müştaklarını kullanma yoluna gitmiştir. Şair, kafiye kelimeleri dışında da kaynak metinden yararlanmış; bazı kelimeleri -bilhassa özel isimleri- aynen eserine almış, bazılarını da kökü müştak başka kelimelere ya da Farsça eş anlamlılarına tahvil etmiştir. Bu durum, erek metnin söz varlığı açısından bazı noktalarda kaynak şiire bağımlı kalmasına sebebiyet verse de tercümede, genel itibarıyla benzerlerine nispeten sade ve anlaşılır bir üslup kullanılmıştır. Zira mütercim, kaynak metni genel olarak doğru anlamış ve bu anlamı muhafaza ederek dilimize doğru ve tam bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, şair olmanın verdiği ilham ve sahip olduğu yetenekle nazım tekniğini birleştirerek özgün bir metin ortaya koymasını bilmiştir.

Sonuç olarak elimizdeki eser, kaynak şiirdeki anlamın hedef dile doğru ve anlaşılır bir şekilde aktarılması, özgün metindeki kelimelere hedef dilden uygun karşılıkların bulunması vb. açılardan değerlendirildiğinde ortalamanın üzerinde bir çeviridir diyebiliriz. Bu çalışmayla *Kasîde-i Bürde'ye* yazılan manzum tercümeleden birisi daha gün yüzüne çıkarılmış, şekil ve muhteva açısından incelenerek araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Tespit edilebilen tek nüshasından hareketle ortaya konan çeviri yazılı metnin, *Kasîde-i Bürde* ile ilgili yeni çalışmalara ışık tutacağını temenni ediyoruz.

Kaynakça

- AYÇİÇEĞİ, Bünyamin (2017), *Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'sinin Geçmişten Günümüze Türkiye Toplumuna Üzerindeki Akademik, Sosyal ve Dinî Etkileri*, Program Kodu: 1002, Proje No: 215K398, TÜBİTAK SOBAG-SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA DESTEK GRUBU, Proje Yürütücüsü: Bünyamin Ayçiçeği, İstanbul.
- DEMİRAYAK, Kenan (2001), "Kasîdetü'l-Bürde", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 24, 566-568.
- KAPLAN, Yunus (2021), "Nihâdî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi", *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10/25, 45-70.
- KAYA, Mahmut (2001), "Kasîdetü'l-Bürde", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 24, 568-569.
- KAYA, Mahmut (2014), *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*, 4. Baskı, İstanbul: Damla Yay.
- SEZER, İsmail Hakkı (1985), *İmam Bûsîrî ve Bürde'si*, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- ŞAHİN, Ebubekir Sıddık (1997), *Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- YAZAR, Sadık (2011), *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- YENİTERZİ, Emine (1993), *Divan Şiirinde Na't*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.